

SJEVERNOKOREJSKI NUKLEARNI IZAZOV – PERSPEKTIVE AMERIČKE DIPLOMACIJE PRINUDE

Marijana Giba *

UDK: 623.454.8(519.3:73)

327.5(519.3:73)

Stručni rad

Primljeno: 9. III. 2018.

Prihvaćeno: 17. IV. 2018.

SAŽETAK

Recentni događaji na korejskom poluotoku pobudili su optimizam i nadu međunarodne zajednice glede mogućnosti dobrovoljne denuklearizacije Sjeverne Koreje. No imajući u vidu ranija iskustva po pitanju sjevernokorejskog nuklearnog arsenala, postavlja se pitanje je li navedeno zaista realno za očekivati. Sjevernokorejski nuklearni izazov, s kojim se međunarodna zajednica aktivno suočava već više od 25 godina, predstavlja veliki izazov za američku administraciju i sadrži u sebi dvije ključne komponente. Naime, radi se o jednoj od rijetkih ugroza koja zadire u temeljne američke nacionalne interese, dok joj je istovremeno, temeljem nastalih promjena na međunarodnoj sceni, otežano unilateralno djelovanje na rješavanju istog. Rad daje retrospektivan prikaz dviju sjevernokorejskih nuklearnih kriza, te analizu aktualne američke diplomacije prinude. Glavne varijable koje se uzimaju u razmatranje jesu 1) jasnoća cilja i ograničenost zahtjeva, te 2) međunarodna potpora i utjecaj trećih strana. Prva varijabla predstavlja prepreku u smislu sudaranja temeljnih nacionalnih interesa glavnih protagonista, dok druga predstavlja dodatnu otežavajuću okolnost zbog oživljavanja geopolitičkog natjecanja velikih sila. Revizionističke rastuće sile, Rusija i Kina, balansiraju protiv SAD-a, ne žele da se zadrži *status quo* i traže promjenu zbog čega će američki stratezi morati uzeti u obzir kineske i ruske aspiracije prilikom kreiranja strategije za rješavanje sjevernokorejskog nuklearnog problema.

Ključne riječi: diplomacija prinude, odvrćanje, prisila, Sjeverna Koreja, nuklearno oružje, denuklearizacija.

UVOD

Nuklearna proliferacija jedno je od temeljnih pitanja u teoriji i praksi međunarodnih odnosa. Glavni razlog tome je teza da proširenje kruga nuklearnih država povećava vjerojatnost izbijanja nuklearnog rata bilo da se radi o namjeri neracionalnih donosioca odluka, bilo nenamjernim nuklearnim napadom ili sposobnostima terorističkih organizacija da lakše dođu u posjed nuklearnog materijala ili nuklearne bombe. Mnogi vjeruju da će širenje nuklearnog oružja na samo još jednu ili dvije države biti

* Marijana Giba (marijanagiba@yahoo.com) je stručni specijalist za upravljanje krizama iz Zagreba.

okidač za novi val nuklearizacije koji bi mogao imati neželjene posljedice. Lynn-Jones (2010) naglašava kako preventivne aktivnosti i sprečavanje nuklearizacije mora započeti preispitivanjem i razumijevanjem zašto država želi razviti nuklearno oružje. Ako su razlozi sigurnosne naravi, proliferacijski naponi moraju biti usmjereni na zahtjeve prema velikim silama da osiguraju ranjive države od nuklearnog napada. No što kada je jedna od velikih sila primarni izvor ugroze zbog kojeg država razvija nuklearno oružje i zbog koje se istog ne želi odreći? Što kada se nuklearno oružje percipira kao jedino učinkovito sredstvo odvracanja od konvencionalne agresije velike sile? Ova značajna specifičnost u slučaju Sjeverne Koreje u velikoj mjeri otežava mogućnost pronalaska zadovoljavajućeg rješenja.

Diplomacija prinude – strategija kriznog pregovaranja, koja u sebi sadrži element vojne sile, postala je primarna posthladnoratovska strategija zapadnih sila usmjerena na rješavanje neprihvatljivog ponašanja međunarodnih subjekata koji svojim djelovanjem, na koje se želi utjecati, ugrožavaju međunarodnu sigurnost.¹ Sjeverna Koreja, kao jedan od posljednjih preostalih odmetnutih režima, predstavlja poseban izazov za američku administraciju zbog neposrednog ugrožavanja njezinih temeljnih nacionalnih interesa. Korijeni sjevernokorejskog izazova sežu u 1950-e kada je SAD, završetkom Korejskog rata, ostao prisutan na korejskom poluotoku s ciljem osiguranja demilitarizirane zone i očuvanja sigurnosti saveznika, pri čemu je narednih četrdesetak godina, strategijom odvracanja, uspješno ostvarivao postavljene ciljeve. Prvi problemi javljaju se 1990-ih kada Sjeverna Koreja započinje intenzivnije aktivnosti na razvijanju vlastitog programa nuklearnog naoružanja, pa je postalo jasno da samo odvracanje više neće biti dostatno da se zadrži *status quo*. Intenziviranjem strategije diplomatske prinude, SAD je u suradnji s Međunarodnom agencijom za atomsku energiju (International Atomic Energy Agency – IAEA) i Južnom Korejom pokušavao, neuspješno, izaći na kraj sa Sjevernom Korejom. Na vrhuncu prve nuklearne krize, 1994. godine, kada se svijet našao na korak do novog velikog rata, bivši američki predsjednik Jimmy Carter je svojim posjetom Kim Il Sungu uspio okončati krizu dogovorenim Okvirnim sporazumom (*Agreed Framework*). Unatoč uspjehu u sprečavanju eskalacije sukoba s dalekosežnim posljedicama, vrijeme je pokazalo da je SAD propustio spriječiti nuklearizaciju Sjeverne Koreje, što je svijetu Sjeverna Koreja objavila 2006. godine izvođenjem prvog nuklearnog testa. Danas, gotovo 25 godina nakon prve sjevernokorejske nuklearne krize, svijet se i dalje suočava sa sjevernokorejskim nuklearnim izazovom koji nije ni blizu rješenja.

Iako nova američka administracija provodi diplomaciju prinude u sklopu koje kao glavni cilj ističe „uvjeravanje“ Sjeverne Koreje da se odrekne svog nuklearnog arsenala, postavlja se pitanje mogućnosti ostvarenja takvog cilja. Manje ambiciozno, i samim time lakše ostvarivo, bilo bi ograničavanje daljnje nuklearizacije, s čime se slaže i Sjeverna Koreja. No takvi pregovori značili bi i *de iure* priznavanje Sjeverne Koreje kao nuklearne sile, što je za SAD neprihvatljivo jer bi se poslala poruka „nagrađivanja“ nepoželjnog ponašanja, a međunarodne institucije nadležne za pitanja ograničenja nuklearizacije izgubile bi, ionako poljuljan, legitimitet i autoritet. Dodatan izazov za

¹ Diplomacija prinude korištena je protiv Srbije (zbog Bosne i Hercegovine te Kosova), Iraka, Afganistana, Libije, Irana itd.

američku administraciju predstavlja činjenica da je u međunarodnom okruženju došlo do značajnih promjena uslijed kojih će biti otežano, ili čak nemoguće, provođenje jednostrane prinude. SAD će morati rješenje tražiti preko Rusije i Kine, što dodatno komplicira situaciju zbog činjenice da je koalicijska diplomacija prinude, sama po sebi, zahtjevnija od unilateralne, dok, s druge strane, revizionistička Rusija i Kina imaju različite vizije uređenja svijeta, posebno istočne Azije.

RAZVOJ SJEVERNOKOREJSKOG NUKLEARNOG PROGRAMA

Tijekom Korejskog rata (1950–1953) američki general Douglas MacArthur ozbiljno je zagovarao upotrebu nuklearnog oružja kako bi se rat ranije završio. Iako je ta opcija odbačena, američki predsjednik Eisenhower je postavio veći broj nuklearnog taktičkog oružja u Južnu Koreju, te se do 1970-ih ta brojka popela do 700 nuklearnih bombi. U takvom nesigurnom okruženju Sjeverna Koreja tražila je od Sovjetskog Saveza pomoć u izgradnji nuklearnog postrojenja koje bi joj omogućilo razvijanje nuklearnog oružja (Ku 2017). Sovjetski Savez i Sjeverna Koreja potpisali su Sporazum o suradnji na nuklearnom istraživanju i slijedom toga je Sovjetski Savez 1965. godine osigurao izgradnju nuklearnog postrojenja Yongbyon.² Na američko urgiranje kod Sovjetskog Saveza, Sjeverna Koreja je 1974. godine postala članicom Međunarodne agencije za atomsku energiju (IAEA),³ a 1985. potpisala je Ugovor o neširenju nuklearnog oružja (*Non-Proliferation Treaty* – NPT).⁴ Istovremeno je američka obavještajna služba, temeljem prikupljenih podataka, došla do spoznaje da Sjeverna Koreja ide u smjeru tajnog razvijanja nuklearnog arsenala. Završetak hladnog rata za Sjevernu Koreju značio je gubitak komunističkih saveznika o kojima

² Sjevernokorejski nuklearni program razvijao se u dvije faze. Prva je započela krajem 1950-ih i bila je vezana uz sovjetsku pomoć, te je u tom periodu konstruiran nuklearni kompleks Yongbyon u sklopu kojeg je 1960-ih izgrađeno nekoliko postrojenja. Druga faza započela je 1979. izgradnjom 5 MW grafitnog reaktora koji je započeo s radom 1986. godine. Izgradnja prvog od dva naredna planirana velika grafitna reaktora započela je 1987., također u Yongbyonu, pored radiokemijskog laboratorija s velikim prerađivačkim kapacitetom (*Fact Sheet on DPRK Nuclear Safeguards*).

³ IAEA, koja je osnovana 1956., preuzela je odgovornost za jačanje osiguranja djelovanja u skladu s Ugovorom o neširenju nuklearnog oružja (NPT). Njezin najvažniji zadatak je brza detekcija i prijavljivanje neautoriziranih nuklearnih aktivnosti u bilo kojoj nenuklearnoj državi potpisnici Ugovora o neširenju nuklearnog oružja (Ku 2017). Kroz set tehničkih zaštitnih mjera IAEA verificira da se države pridržavaju međunarodnih pravnih obveza, te da nuklearni materijal i tehnologiju koriste u miroljubive svrhe. Države prihvaćaju ove mjere potpisivanjem Sporazuma o sveobuhvatnim zaštitnim mjerama (*International Safeguards in the Design of Nuclear Reactors*, 2014).

⁴ Od usvajanja 1968. godine Ugovor o neširenju nuklearnog oružja je igrao ključnu ulogu u sprečavanju mnogih država u razvijanju nuklearnog oružja. Tijekom 1960-ih i 1970-ih spriječio je petnaest država u razvijanju nuklearnog arsenala, nakon hladnog rata bivše sovjetske republike Kazahstan, Ukrajina i Bjelorusija dobrovoljno su vratile nuklearno oružje, 1990-ih je to učinila Južnoafrička Republika, a 2011. godine Libija. No u tome nije uspio spriječiti Izrael, Indiju i Pakistan. Sve države potpisnice Ugovora o neširenju nuklearnog oružja i članice Međunarodne agencije za atomsku energiju moraju u roku od osamnaest mjeseci potpisati Sporazum o sveobuhvatnim zaštitnim mjerama (Ku 2017).

je bila ovisna, te dodatnu ekonomsku i političku izolaciju, dok je razvijanje odnosa njezinih prijateljskih režima, Rusije i Kine, s Južnom Korejom postavilo nuklearno oružje kao glavnu garanciju⁵ opstanka režima (Ku 2017).

Slijedom niza susreta na visokoj razini između Sjeverne i Južne Koreje, 1991. godine potpisan je Sporazum o pomirenju, nenapadanju, razmjeni i suradnji (*Agreement on Reconciliation, Nonaggression and Exchanges and Cooperation between South and North Korea*), koji je slijedio Zajedničku deklaraciju o denuklearizaciji korejskog poluotoka (*Joint Declaration of South and North Korea on the Denuclearization of the Korean Peninsula*). Dvije su strane oformile i Zajedničku komisiju za nuklearnu kontrolu (*South-North Joint Nuclear Control Commission*) s ciljem implementiranja Sporazuma. Kao odgovor na takvo poboljšanje međusobnih odnosa, početkom 1992. godine Seul je u dogovoru s Washingtonom otkazao godišnje zajedničke vojne vježbe *Team Spirit*. U zamjenu je Sjeverna Koreja u travnju ratificirala Sporazum o sveobuhvatnim zaštitnim mjerama (*Comprehensive Safeguards Agreement*) (*Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy*, 2018). Dodatno, administracija predsjednika Georgea H. W. Busha pristala je na sastanak sa sjevernokorejskim političkim vrhom na kojem je istaknuto kako je nastavak američko-sjevernokorejskih odnosa uvjetovan sjevernokorejskom implementacijom IAEA-inih sveobuhvatnih zaštitnih mjera i recipročnim nuklearnim inspekcijama dviju Koreja (Drennan 2004).

Prva nuklearna kriza i Okvirni sporazum

U skladu sa Sporazumom o zaštitnim mjerama, Sjeverna Koreja je predala iscrpan izvještaj o svojim nuklearnim aktivnostima i lokacijama, no, unatoč početnoj kooperativnosti, do prvih trzavica dolazi u veljači 1993. kada je IAEA zatražila pristup specijalnih inspekcija dvjema neprijavljenim lokacijama za koje je sumnjala da su odlagalište nuklearnog otpada (*Chronology of U.S.-North Korean...*, 2018). Sjeverna Koreja je odbila pristup inspektorima uz obrazloženje da se radi o vojnim postrojenjima koja nisu ni u kakvoj vezi s nuklearnim aktivnostima. Nakon toga direktor Međunarodne agencije za atomsku energiju Hans Blix traži da Sjeverna Koreja u roku od deset dana odobri inspekcije, inače će predmet proslijediti Vijeću guvernera IAEA-e. Sjeverna Koreja je to odbila, te je Vijeće guvernera postavilo novi ultimatum: ispunjenje ranije postavljenog zahtjeva u roku od 30 dana, u suprotnom predmet ide pred Vijeće sigurnosti UN-a koje može nametnuti sankcije. Sjeverna Koreja je odgovorila da će sankcije biti tretirane kao akt agresije i najavila je svoje povlačenje⁶ iz Ugovora o neširenju nuklearnog oružja (Drennan 2004).

⁵ Potvrdu takvog stava dala je američka invazija na Irak 2003. i Libiju 2011. godine.

⁶ Povlačenje iz Ugovora o neširenju nuklearnog oružja opravdala je pozivajući se na klauzulu Ugovora koja omogućuje povlačenje ako isti ugrožava najviše interese zemlje. Kao razloge povlačenja navela je vojne vježbe *Team Spirit*, koje je okarakterizirala kao „probni nuklearni rat“, i zahtjeve IAEA-e za slanje inspektora na dvije neprijavljene lokacije. Optužila je IAEA-u za povredu suvereniteta i miješanje u unutarnje poslove, a SAD da vrši utjecaj na IAEA-u da odobri rezoluciju kojom se zahtijeva pristup vojnim lokacijama koje nisu povezane s njenim nuklearnim aktivnostima (*IAEA and DPRK*, 2017).

Američka je administracija nakon sjevernokorejske najave povlačenja iz Ugovora o neširenju nuklearnog oružja ponudila *step-by-step* pristup, koji je Sjeverna Koreja prihvatila i time uspješno izmanipulirala Washington i fokus prebacila s pitanja implementacije zaštitnih mjera i specijalnih inspekcija na pitanje ostanka unutar Ugovora o neširenju nuklearnog oružja (Drennan 2004). U lipnju 1993., u prvom krugu razgovora od tri predviđena, Sjeverna Koreja i SAD su izdali zajedničku izjavu u kojoj se zalažu za osiguranje od prijetnje i uporabe sile, uključujući upotrebu nuklearnog oružja, mir i sigurnost na korejskom poluotoku bez nuklearnog oružja, te implementaciju sveobuhvatnih zaštitnih mjera, obostrano poštovanje suvereniteta, nemiješanje u unutarnje poslove i podršku miroljubivom pomirenju dviju Koreja. U zamjenu za nastavak dijaloga Sjeverna Koreja je pristala na suspenziju odluke o povlačenju iz Ugovora o neširenju nuklearnog oružja. Nakon drugog kruga razgovora dvije su strane izdale novo priopćenje u kojem je SAD najavio podršku uvođenju lakovodnog reaktora, a Sjeverna Koreja je pristala na konzultacije s IAEA-om, te početak dijaloga s Južnom Korejom. Unatoč optimističnom razvoju događaja, Sjeverna Koreja je istovremeno ozbiljno opstruirala rad IAEA-e na terenu i odbijala početak dijaloga s Južnom Korejom, te je krajem 1993. predložila SAD-u da postojeći *step-by-step* pristup zamijeni „paket-aranžmanom” koji bi uključivao dopuštenje da IAEA odradi inspekcije na sedam prijavljenih lokacija u zamjenu za ukidanje ekonomskih sankcija, pregovore za diplomatskim priznanjem i otkazivanje vojnih vježbi *Team Spirit*, što je SAD prihvatio (Dembinski 1995).

Pristankom na „paket-aranžman” SAD se nadao da će uspjeti uvjeriti Sjevernu Koreju da pristane na inspekcije prije nego što Hans Blix službeno objavi da je kontinuitet zaštitnih mjera prekinut, što bi automatski nadležnost prebacilo na Vijeće sigurnosti UN-a. No nakon samo sedam dana Južna Koreja se odbila složiti s „paket-aranžmanom” između SAD-a i Sjeverne Koreje ako istom nije prethodilo sjevernokorejsko ispunjenje obveza prema IAEA-i i Južnoj Koreji. SAD je nastavio s diplomatskim naporima, te je krajem prosinca 1993. uspio isposlovati ograničenu jednokratnu inspekciju na sedam prijavljenih lokacija, no pregovori oko detalja provođenja iste odužili su se do veljače 1994. U ožujku je postignut dogovor oko obnavljanja odnosa s Južnom Korejom, te održavanje treće runde razgovora s SAD-om. No i taj je napredak bio kratkog vijeka. U ožujku je Sjeverna Koreja ponovno spriječila aktivnosti IAEA-e na terenu, koje su išle u smjeru rasvjetljavanja sjevernokorejske nuklearne prošlosti, no unatoč tome IAEA je vidjela dovoljno da zaključi kako je Sjeverna Koreja tajno proširila svoj nuklearni program. Dodatno, dva dana prije treće runde razgovora, dijalog između Sjeverne i Južne Koreje je propao uslijed sjevernokorejske prijetnje da će, u slučaju rata, Seul pretvoriti u „more vatre” (Drennan 2004). SAD je odgovorio otkazivanjem treće runde razgovora i ponovnim zakazivanjem vježbe *Team Spirit* i najavio dostavu protuzračnog raketnog sustava Patriot Južnoj Koreji, a južnokorejske vojne snage stavljene su u najviši stupanj pripravnosti (Pine 1994).

Sredinom travnja 1994. SAD i Seul ponovno su se povukli: Seul je odustao od svojih zahtjeva, a ministri obrane SAD-a i Južne Koreje ponudili su odgodu vojne vježbe. Pyongyang ih je ignorirao, ali je obavijestio IAEA-u da je u pripremi nadopunjavanje reaktora, te da ako želi može prisustvovati i brojiti gorive šipke, ali bez

provođenja mjerenja. SAD je zaprijetio budućnošću diplomatskih razgovora ako započne proces bez prisutnosti IAEA-e, no Sjeverna je Koreja započela s postupkom i u svibnju službeno odbila američku ponudu o trećoj rundi razgovora. Nakon svega, SAD je odlučio prebaciti predmet na Vijeće sigurnosti UN-a. IAEA je nametnula svoje sankcije kojima je prekinuta tehnička pomoć i izvijestila Vijeće sigurnosti UN-a da ne može garantirati kontinuitet zaštitnih mjera. U lipnju 1994. Sjeverna Koreja je drugi put objavila povlačenje iz Ugovora o neširenju nuklearnog oružja i protjerala osoblje IAEA-e iz zemlje (Drennan 2004). Istovremeno se američka administracija borila s dilemom dopustiti Sjevernoj Koreji razvijanje nuklearnog arsenala ili ne, uz rizik razarajućeg konvencionalnog rata. Vojni vrh SAD-a iznio je predsjedniku Clintonu tri opcije za preventivnu vojnu akciju, no troškovi odmazde bili su previsoki pa se od iste odustalo, ali je SAD pojačao prisutnost u regiji (Carter i Perry 1999). Angažman bivšeg američkog predsjednika Jimmyja Cartera i njegov posjet Pyongyangu rezultirao je povratkom Sjeverne Koreje za pregovarački stol i brzim postizanjem dogovora. Sjeverna Koreja je pristala zamrznuti svoje aktivnosti u Yongbyonu, zapečatiti postrojenje za preradu plutonija, zaustaviti izgradnju dva nova reaktora i ostati unutar Ugovora o neširenju nuklearnog oružja, te rasvijetliti sve prošle nuklearne aktivnosti. U zamjenu je SAD pristao na faznu dostavu loživog ulja u vrijednosti od 50 milijuna dolara godišnje, 4 milijarde vrijednu suvremenu nuklearnu tehnologiju otpornu na proliferaciju, otpuštanje ekonomskih i političkih barijera i službeno osiguranje od prijetnje ili upotrebe nuklearnog oružja protiv Sjeverne Koreje (Volpe 2017). Okvirni sporazum⁷ između SAD-a i Sjeverne Koreje, kojim je okončana prva sjevernokorejska nuklearna kriza, potpisan je 21. listopada 1994. u Ženevi.

Druga nuklearna kriza i pregovori šest strana (*six-party talks*)

Promjena administracije u Bijeloj kući utjecala je na odnose sa Sjevernom Korejom, koji su ubrzo poprimili neprijateljski karakter. U svom čuvenom govoru u siječnju 2002. američki predsjednik George W. Bush nazvao je Sjevernu Koreju članicom „osovine zla“. Iako se Sjeverna Koreja činila voljnom nastaviti putem koji je popločila Clintonova administracija, nuklearna se kriza vrlo brzo ponovno zaoštrila kad su američki dužnosnici počeli tvrditi da Sjeverna Koreja djeluje suprotno potpisanom Sporazumu, te da je razvila skriveni program obogaćivanja urana (Jackson 2017). U listopadu 2002. američka je delegacija posjetila Pyongyang, gdje je američki predstavnik James Kelly iznio navedene sumnje, na što je Kang Sok-ju, zamjenik ministra vanjskih poslova Sjeverne Koreje, odgovorio da im američka neprijateljska politika nije dala drugog izbora (Sanger 2002). Washington je stopirao energetsku

⁷ Kritičari Sporazuma naglašavali su da se radi o opasnom postupku jer podliježe nuklearnoj ucjeni i nagrađivanju neprihvatljivog ponašanja režima kojem se ne može vjerovati. Zagovaratelji Sporazuma naglašavali su da on nije temeljen na povjerenju, već na nizu obostranih i mjerljivih koraka koji, između ostalog, predstavljaju osiguranje da Sjeverna Koreja neće dobiti ključne komponente za lakovodni reaktor ako, i dok, ne riješi pitanja o svojoj nuklearnoj prošlosti i odbaci grafitne reaktore i povezana postrojenja (Drennan 2004).

opskrbu iz Okvirnog sporazuma i zatražio sankcije Vijeća sigurnosti UN-a, čemu je prethodila sjevernokorejska najava povlačenja iz Ugovora o neširenju nuklearnog oružja i protjerivanje IAEA-inog osoblja iz zemlje (Jackson 2017). Američka administracija je primijenila drugačiju strategiju – zatražila je od Pekinga da bude medijator diplomatskog procesa kao lider pregovora šest zemalja⁸. Ta je diplomatska inicijativa postupno napredovala sve do rujna 2005., a razgovori su obuhvaćali razne teme: regionalni multilateralizam, ekonomsku i diplomatsku normalizaciju odnosa, opskrbu Sjeverne Koreje lakovodnim reaktorima za mirnodopsku energiju itd., no pregovori su u svojoj srži bili usmjereni na okončanje sjevernokorejskog nuklearnog programa. U rujnu 2005. Sjeverna Koreja prvi je put službeno priznala da posjeduje nuklearno oružje, da će ga se odreći i da će prekinuti sve povezane nuklearne aktivnosti. Iako je pristala na diplomatske pregovore, zadržala je i staru strategiju „balansiranja na ivici rata” – prijetila je fizičkom demonstracijom nuklearnih sposobnosti s ciljem omekšavanja američkog tvrdog položaja i stvaranja što povoljnijih pozicija za sebe. Također je, u više navrata, nastavila prijetiti Seulu da će ga pretvoriti u „more vatre”, naglašavala je da su sankcije Vijeća sigurnosti UN-a ravne proglašavanju rata, te da je pozadina pregovora šest strana američko planiranje invazije, ali u kojoj će Sjeverna Koreja uništiti SAD (Jackson 2017).

SJEVERNA KOREJA POSTAJE *DE FACTO* NUKLEARNA SILA

Najznačajniji odgovor SAD-a iz tog razdoblja bila je intervencija kod Banco Delta Asia (BDA), koja je zamrzнула sjevernokorejskoj eliti pristup financijskim sredstvima (Hauben 2007). Sjeverna Koreja je prebacila diplomatski fokus na vraćanje tog novca kao preduvjet bilo kakvih rasprava o svom nuklearnom programu i zaprijetila još jačim protumjerama SAD-u. U srpnju 2006. prekinula je moratorij ispaljivanjem nekoliko raketa, uključujući i interkontinentalnu balističku raketu (ICBM). Ta su testiranja ozbiljno zabrinula SAD koji je počeo razmatrati mehanizme i posljedice presretanja sjevernokorejske rakete Taepodong-2 s tada tek razvijenim sposobnostima anti-balističke obrane. No 9. listopada 2006. Sjeverna Koreja je bojkotirala pregovore i izvela svoj prvi nuklearni test (Jackson 2017), koji je označio prekretnicu za politiku Pyongyanga, nakon čega je morao odlučiti kojim putem nastaviti: 1) odbaciti diplomaciju i fokusirati se na nuklearni arsenal, 2) odbaciti nuklearni program za ustupke u sklopu pregovora šest strana, uz isključivo oslanjanje na konvencionalne snage, ili 3) zadržati nuklearni arsenal uz diplomatsko cjenkanje o kvantiteti razvoja nuklearnog programa, što su i izabrali (Volpe 2017: 82).

Perspektive buduće izolacije, kazna i mogući gubitak kineske aktivne potpore više nije bilo dovoljno da se ograniče sjevernokorejske nuklearne ambicije. Kao rezultat, SAD je želio da Sjeverna Koreja nedvosmisleno proklamira svoje nuklearne planove (Volpe 2017). Nakon prvog nuklearnog testa i Rezolucije 1718 (2006) Vijeća sigurnosti UN-a o nametanju sankcija Sjevernoj Koreji, američka je administracija održala još nekoliko rundi pregovora šest država tijekom kojih je došlo do određenog detanta što

⁸ Kina, Japan, Sjeverna Koreja, Južna Koreja, Rusija i SAD.

je rezultiralo sporazumom iz veljače 2007., koji je neutralizirao plutonijski program u Yongbyonu uz mogućnost dodatnih budućih redukcija. U zamjenu, SAD će jednokratno dostaviti 50 tisuća tona loživog ulja, vratiti pristup financijskim sredstvima i osigurati dodatnih 950 tisuća tona loživog ulja, nakon što bi cjelokupna sjevernokorejska nuklearna infrastruktura bila onesposobljena (Yardley 2007). Tijekom 2008. godine Sjeverna Koreja je počela s gašenjem i onesposobljavanjem postrojenja u Yongbyonu, ali je odbila dokazati da je rastavila ključne komponente nuklearnog kompleksa tvrdeći da „onesposobljavanje” ne podrazumijeva i „rastavljanje”. Tijekom finalnih pregovora šest strana u prosincu 2008., Sjeverna Koreja je odbila pristati na obvezujuću verifikaciju ispunjenja obveza, odbila je daljnju suradnju i sporazum iz veljače je propao (Volpe 2017). S novom američkom administracijom predsjednika Obame odnosi su nastavljeni u istom tonu. Do veljače 2009. Sjeverna Koreja je najavila novo „satelitsko”⁹ lansiranje, na što je SAD upozorio da će time prekršiti Rezoluciju 1718 Vijeća sigurnosti UN-a, što će rezultirati još većim sankcijama. U travnju 2009. Sjeverna Koreja je izvršila najavljeno testiranje, Vijeće sigurnosti UN-a osudilo je taj čin, a kao odgovor na to Sjeverna Koreja je najavila novo testiranje za 25. svibnja 2009. (Jackson 2017).

Evolucija strategije nuklearnog odvraćanja na korejskom poluotoku

Dolaskom predsjednika Georgea W. Busha u Bijelu kuću odnosi SAD-a i Sjeverne Koreje počeli su se ponovno zaoštřavati. U Pregledu stanja nuklearnog naoružanja (*Nuclear Posture Review* – NPR), podnijetom Kongresu 31. prosinca 2001., navodi se da Sjeverna Koreja predstavlja prijetnju SAD-u i saveznicima, te da američka administracija treba planove za nepredviđene situacije vezane uz upotrebu nuklearnog oružja. U svom govoru o stanju nacije (*State of the Union*) 2002. godine predsjednik Bush nazvao je Sjevernu Koreju članicom „osovine zla”, a u govoru na West Pointu u lipnju 2002. najavio vjerojatno pokretanje preventivnog¹⁰ napada protiv terorističkih i diktatorskih režima. Ti su se govori podudarali s pripremom Strategije nacionalne sigurnosti (*National Security Strategy*), koja je također uključivala navedene mogućnosti. Ubrzo nakon američke invazije na Irak 2003. godine, Sjeverna Koreja je objavila strategiju nuklearnog odvraćanja. Glasnogovornik Ministarstva vanjskih poslova Sjeverne Koreje izjavio je da Sjeverna Koreja ne može prihvatiti američke zahtjeve za denuklearizacijom jer je Irak napadnut zbog toga što nije imao moć nuklearnog odvraćanja (Kim 2017). Prva sjevernokorejska stvarna provokacija, nuklearni test iz 2006. godine, izveden je istovremeno s objavljivanjem dvaju američkih dokumenata, Četverogodišnje analize obrane (*Quadrennial Defense Review* – QDR) i Strategije nacionalne sigurnosti, u kojima je jasno naznačena opasnost koju predstavlja Sjeverna Koreja. Nakon niza preokreta u sklopu pregovora šest strana, Sjeverna je Koreja predala detaljan izvještaj o svom nuklearnom programu i srušila rashladni

⁹ Što je postalo eufemizam za testiranje interkontinentalne balističke rakete (ICBM).

¹⁰ Tzv. preemtivna samoobrana koja ne predviđa mogućnost samoobrane kao odgovor na neki očekivan oružani napad, već kao dovoljan razlog poduzimanja navodne samoobrane uzima mogućnost realizacije nekog napada u budućnosti (Perišić 2014: 517–518).

toranj nuklearnog reaktora Yongbyon. Zauzvrat je SAD uklonio Sjevernu Koreju s popisa država sponzora terorizma. Pred kraj mandata predsjednika Busha, 2008. godine, Sjeverna je Koreja počela koristiti termin „nuklearni rat odvrćanja“ (Kim 2017). Netom prije inauguracije predsjednika Obame, glasnogovornik Ministarstva vanjskih poslova Sjeverne Koreje izjavio je da ključna točka u normalizaciji odnosa neće biti denuklearizacija, već da će do iste doći tek nakon normalizacije odnosa između SAD-a i Sjeverne Koreje. Obamina državna tajnica Hillary Clinton odgovorila je da je SAD voljan normalizirati odnose potpisivanjem mirovnog sporazuma i osigurati ekonomsku pomoć ako će Sjeverna Koreja zatvoriti svoj nuklearni program. Sjeverna Koreja odgovorila je ispaljivanjem interkontinentalne balističke rakete u travnju 2009. i provođenjem dva nuklearna testa iste godine. Nakon toga, američka je administracija odustala od direktne suradnje s Pyongyangom i problem pokušala riješiti jačanjem suradnje s Kinom.¹¹ No Kina je bila prilično neodlučna u pogledu sjevernokorejske denuklearizacije zbog vlastite 3-R¹² strategije suočavanja s SAD-om, dok je, zahvaljujući sankcijama koje su nametnute Sjevernoj Koreji, povećala trgovinsku razmjenu i politički utjecaj nad njom (Kim 2017). Obamin Pregled stanja nuklearnog naoružanja (NPR), objavljen u travnju 2010., ističe regionalno odvrćanje i prošireno odvrćanje temeljeno na savezništvu; SAD neće prijetiti ili koristiti nuklearno oružje protiv nenuklearnih država potpisnica Ugovora o neširenju nuklearnog oružja. Budući da se Sjeverna Koreja povukla iz Ugovora o neširenju nuklearnog oružja i da se deklarira kao nuklearna država, razvio se zametak nuklearne doktrine koja se kasnije razvila u zakon o nuklearnom oružju (*Nuclear Weapons State Law*) (Kim 2017). Doktrina „korejski poluotok i nuklearno oružje“,¹³ izložena u memorandumu Ministarstva vanjskih poslova Sjeverne Koreje u travnju 2010., potaknula je SAD i Južnu Koreju da ojačaju svoju vojnu suradnju. Na 42. Mitingu sigurnosnog savjetovanja (*Security Consultative Meeting* – SCM), održanom u listopadu 2010., Washington i Seul usuglasili su se oko uspostave Odbora za prošireno odvrćanje u sklopu kojeg bi se analizirala sjevernokorejska nuklearna prijetnja, a isti bi služio i kao kanal za razmjenu informacija. Sljedeći sjevernokorejski nuklearni test u veljači 2012. ponovno je šokirao međunarodnu zajednicu i dodatno smanjio vjerojatnost diplomatskog rješenja. U travnju 2013. Sjeverna Koreja je objavila svoju nuklearnu doktrinu u sklopu zakona o nuklearnom oružju, u kojoj se, između ostalog, zalaže

¹¹ Obama se fokusirao na jačanje odnosa s Kinom dajući prioritet pacifičko-azijskom ekonomskom, diplomatskom i vojnom angažmanu. U travnju 2009. Washington i Peking održali su „2 + 2“ strateške ekonomske razgovore koji su pokrili niz međunarodnih problema, uključujući i oružje za masovno uništavanje (Kim 2017).

¹² Koja se sastoji od opiranja, umanjenja i zamjene američkog utjecaja u regiji (*Resisting, Reducing and Replacing*).

¹³ Glavne točke su 1) izrada mirovnog sporazuma kao preduvjet izgradnje povjerenja za denuklearizaciju, 2) Sjeverna Koreja će zadržati nuklearno odvrćanje sve do denuklearizacije korejskog poluotoka i ostatka svijeta, 3) Sjeverna Koreja neće koristiti nuklearno oružje protiv nenuklearne države, osim ako ta država nije ujedinjena s nuklearnom državom s namjerom napada na Sjevernu Koreju, i 4) Sjeverna Koreja će sudjelovati na jednakoj osnovi u međunarodnim naporima za neširenje nuklearnog oružja i denuklearizaciju (Kim 2017: 46).

za kontrolu nuklearnog naoružanja.¹⁴ U listopadu 2013. sjevernokorejski dužnosnik Park Gil-yon u govoru pred Općom skupštinom UN-a predložio je izradu dokumenta koji brani upotrebu nuklearnog oružja nakon pregovora o kontroli nuklearnog naoružanja s SAD-om (Kim 2017).

Kao odgovor na naredni sjevernokorejski nuklearni test u siječnju 2016. i ispaljivanje balističkog projektila dugog dometa u veljači 2016., za koju su tvrdili da je satelit, saveznici su dodatno ojačali suradnju, posebno na zajedničkim vojnim vježbama kojima su, u ožujku 2016., testirali OPLAN 5015 kojim je postavljena mogućnost preventivnog napada na politički vrh u Pyongyangu (Peck 2017). Također, u ožujku je Vijeće sigurnosti UN-a donijelo Rezoluciju 2270¹⁵ (2016) kojom se predviđaju nove mjere ograničavanja protiv Sjeverne Koreje. Do kraja 2016. godine Sjeverna Koreja je izvela 13 balističkih testova i jedan, peti ukupno, nuklearni test, a nakon svakog je slijedila osuda Vijeća sigurnosti UN-a i međunarodne zajednice (*Chronology of U.S.-North Korean...*, 2018).

Smjenom administracije u Bijeloj kući zaoštrila se i američka retorika spram Sjeverne Koreje, koja je tijekom 2017. godine izvela 16 balističkih i jedan, šesti po redu, nuklearni test. Američka je administracija naglašavala da je otvorena za direktne razgovore sa Sjevernom Korejom¹⁶, dok je istovremeno predsjednik Trump u više navrata prijetio Sjevernoj Koreji „vatrom i bijesom“ kakve svijet nije vidio i vojnim rješenjima ako Sjeverna Koreja nastavi ići istim putem. U prvom obraćanju Općoj skupštini UN-a Trump je zaprijetio totalnim uništenjem Sjeverne Koreje ako će SAD morati braniti sebe ili svoje saveznike, dodajući da je Kim Jong-un u samoubilačkoj misiji (*Chronology of U.S.-North Korean...*, 2018). Jača i trilateralna suradnja s Japanom i Južnom Korejom, kojoj je cilj rješavanje sjevernokorejske nuklearne prijetnje i osiguranje saveznika dostavom defenzivnih sustava¹⁷. Istovremeno, Vijeće sigurnosti je 2017. godine donijelo tri rezolucije kojima osuđuje ponašanje Sjeverne

¹⁴ Doktrina se sastoji od deset točaka: 1) nuklearno oružje je sredstvo samoobrane u suočavanju s neprijateljskom politikom SAD-a, 2) nuklearno oružje služi za odvratanje i odbijanje agresije i odmazde od strane neprijatelja, 3) Sjeverna Koreja kvalitativno i kvantitativno jača svoju sposobnost nuklearnog odvratanja i sposobnost odmazde, 4) nuklearno oružje upotrijebit će se samo na zapovijed vrhovnog zapovjednika korejskih oružanih snaga, 5) nuklearno oružje neće se koristiti protiv nenuklearnih država, osim ako se iste ne udruže u agresiji protiv Sjeverne Koreje s nuklearnom državom, 6) Sjeverna Koreja održava stabilnost nuklearnog testiranja, 7) Sjeverna Koreja uspostavila je mehanizam za sprečavanje ilegalnog izvoza nuklearnog materijala i tehnologije, 8) Sjeverna Koreja će surađivati u međunarodnim naporima za neširenje nuklearnog oružja i sigurno korištenje nuklearnog materijala, 9) Sjeverna Koreja teži izbjegavanju nuklearnog rata i u potpunosti podupire međunarodne napore za razoružanje, i 10) relevantne institucije poduzet će potrebne korake za implementaciju ovih propisa (Kim 2017: 33–34).

¹⁵ Rezolucija 2270 Vijeća sigurnosti UN-a proširuje postojeće sankcije spram Sjeverne Koreje te zahtijeva da članice UN-a vrše inspekcije teretnog transporta s ciljem pronalaska nedopuštenih proizvoda ili oružja.

¹⁶ Američki državni tajnik Rex Tillerson izjavio je da je SAD otvoren za direktne razgovore sa Sjevernom Korejom, ali da je denuklearizacija glavni cilj bilo kakvog sporazuma.

¹⁷ THAAD (Terminal High Altitude Area Defense) – defenzivni proturaketni sustav za presretanje i uništenje projektila kratkog i srednjeg dometa (Hjelmgaard 2017; Kim 2016).

Koreje i nameće joj dodatne sankcije¹⁸. Sve to je od korejskog poluotoka stvorilo opasan krug vojne konfrontacije i sigurnosne dileme: sjevernokorejski strah dovodi do jačanja nuklearnog odvrtačanja i porasta provokacija niskog intenziteta¹⁹, što navodi SAD i Južnu Koreju da jačaju vojnu suradnju kao dio američkog proširenog odvrtačanja (Kim 2017).

PERSPEKTIVE AMERIČKE DIPLOMACIJE PRINUDE

Diplomacija prinude²⁰ predstavlja strategiju korištenja prijetnje u uvjeravanju protivnika da odustane od određenog djelovanja (Byman i Waxman 2002: 1). Iako koncept, u sklopu kojeg se iznosi zahtjev protivniku koji je popraćen prijetnjom, a na koji protivnik odgovara otporom ili povlačenjem, implicira jednostavan proces, Byman i Waxman navode da je riječ o dinamičnom dvosmjernom procesu u kojem sve uključene strane pokušavaju vršiti prisilu jedne na druge. Unatoč nepostojanju univerzalne strategije koja bi garantirala uspjeh diplomacije prinude, prisutnost određenih čimbenika povećava vjerojatnost njezina uspjeha: jasnoća cilja i ograničenost zahtjeva, jačina i asimetričnost motivacije, osjećaj žurnosti i jako vodstvo, domaća i međunarodna podrška, neprihvatljivost eskalacije sile i jasno određeni uvjeti okončanja krize (George i Simons 1994: 279–286). Prema Jentlesonu, izgledi za uspjeh prisilne diplomacije ovise o procjeni koja se temelji na tome da cijena nesuradnje koja može biti nametnuta ciljanoj državi i dobiti suradnje koje mogu biti ponuđene, mora biti veća od dobiti nesuradnje i troškova suradnje za ciljanu državu. Sposobnost države da okrene tu ravnotežu u svoju korist počiva na zadovoljenju tri ključna kriterija: proporcionalnosti, recipročnosti i vjerodostojnosti (Jentleson 2006: 3). U diplomaciji prinude, kao izrazito kontekstualno ovisnoj strategiji, različite varijable utječu na odabir i implementaciju strategije djelovanja, kao i na njezin ishod. Neke od varijabli koje je potrebno uzeti u obzir su globalno i regionalno okruženje, vrsta krize koja se pokušava riješiti, vjerojatnost eskalacije sukoba, unilateralna ili koalicijska prisilna diplomacija, te saveznička podrška koju uživa suparnik (George i Simons 1994).

Od završetka hladnog rata Sjeverna Koreja je u više navrata pokušavala osigurati ustupke od SAD-a iskorištavanjem prijetnje nuklearne proliferacije. Početkom 1990-ih prijetila je preradom plutonija za nuklearno oružje ako joj se ne osigura energetska pomoć. Tijekom pregovora šest strana vratila se diplomaciji prinude i ponovnom pokretanju postrojenja za preradu plutonija. Istoj se strategiji vratila i 2012. godine

¹⁸ Rezolucije 2371, 2375 i 2397 Vijeća sigurnosti UN-a.

¹⁹ Potapanje južnokorejskog ratnog broda *Cheonan*, asimetrični napadi i provokacije, npr. incident s minama u demilitariziranoj zoni u kolovožu 2015., cyber-napadi na Sony Pictures Entertainment 2014. godine ili raketiranje otoka Yeonpyeonga 2010. godine (Raska 2016).

²⁰ Iako među autorima postoje određena razilaženja oko konstrukta i sadržaja strategije, u sklopu ovog rada pod diplomacijom prinude se podrazumijevaju i ofenzivni (prisila) i defenzivni (odvrtačanje) elementi, tzv. strateška prisila.

kada je pristala na moratorij lansiranja projektila, nuklearnih testova i nuklearnih aktivnosti u zamjenu za pomoć u hrani, no isti je, naravno, prekršila lansiranjem „satelita“ u travnju 2012. i izvođenjem nuklearnog testa u veljači 2013. Dodatni naponi koje je SAD uložio u sklopu bilateralnih razgovora u New Yorku propali su nakon četvrtog nuklearnog testa u siječnju 2016. Završetkom hladnog rata Pyongyang je trebao osigurati preživljavanje režima s obzirom na gubitak sovjetske zaštite. Zbog sjevernokorejske izoliranosti materijalne posljedice i normativno ugrožavanje povezano s nuklearnom proliferacijom bilo je od male brige za režim (Volpe 2017). Nakon svake sjevernokorejske provokacije u posljednjih tridesetak godina slijedilo je razdoblje dijaloga i pregovora u kojima je Pyongyang uspio ostvariti određene ustupke. Kad je 1998. godine lansirao Taepodong-1 iznad Japana, Clintonova administracija ugostila je sjevernokorejsku delegaciju u New Yorku u roku od dva mjeseca. Prvi sjevernokorejski nuklearni test 2006. godine doveo je do međunarodne osude i sankcija Vijeća sigurnosti UN-a, ali je istovremeno produžio pregovore s SAD-om. Sjeverna Koreja je naučila da joj nuklearno oružje dopušta iznošenje daljnjih prijetnji koje generiraju neprekidan revizionistički *status quo* (Cohen 2017).

Jasnoća cilja i ograničenost zahtjeva

Jasnoća cilja i ograničenost zahtjeva odnose se na ono što se želi ostvariti primjenom diplomacije prinude. Jasno definiran cilj važan je jer pomaže donosiocima odluka u kreiranju strategije, odabiru adekvatnih mehanizama i instrumenata djelovanja. Uz jasnoću, iznimno je važna i dosljednost u onome što zahtijevamo jer pomaže uvjeriti protivnika u motivaciju koju imamo. Suprotno šalje poruku da ni sami ne znamo što želimo, što navodi protivnika da se odupire zahtjevima i testira „koliko daleko može ići“ (George i Simons 1994). Teorija diplomacije prinude naglašava povezanost magnitude iznesenih zahtjeva na uspješnost strategije. Ako izneseni zahtjevi zadiru u temeljne nacionalne interese protivnika, vjerojatnost uspjeha značajno se smanjuje (George 1993). Prema McFaulu (2016), aktualno američko djelovanje polarizirano je između dva ekstrema: predsjednik Trump prijeti preventivnim vojnim napadom, dok se s druge strane zagovaraju razgovori s Kim Jong-unom. SAD-u nedostaje učinkovita strategija diplomatske prinude s, prije svega, nedvosmisleno postavljenim ciljem. Trenutačni ciljevi preširoko su postavljeni i nisu jasno definirani – denuklearizacija Sjeverne Koreje, promjena režima i ujedinjenje dviju Koreja, ograničeni vojni udari na nuklearna postrojenja, dekapitacija Kim Jong-una i obnova razgovora sa Sjevernom Korejom. Svi ti ciljevi, osim posljednjeg, zadiru u temeljni nacionalni interes sjevernokorejskog režima – njegov opstanak. Sjevernokorejski režim racionalno smatra da mu posjedovanje nuklearnog oružja osigurava uspješno odvratanje protiv SAD-a, koji se percipira kao glavna prijetnja opstanku režima (McFaul 2016). U svojoj novogodišnjoj poruci 2015. godine Kim Jong-un je izjavio sljedeće: „Trenutna situacija, u kojoj je samovolja temeljena na snazi, objesna, a pravda i istina su nemilosrdno izgažene u međunarodnoj areni, pokazuje da smo bili pravedni u svojim nastojanjima da čvrsto konsolidiramo svoju obrambenu sposobnost nuklearnim odvratanjem kao okosnicom naše nacionalne sigurnosti“ (Roehrig 2017: 129). U sklopu službene

najave nuklearnog testiranja 2016. godine, Sjeverna Koreja je proklamirala stav da neće suspendirati razvoj nuklearnog oružja niti će isto biti odbačeno, osim ako SAD ne povuče svoju opasnu neprijateljsku retoriku prema Sjevernoj Koreji (Roehrig 2017).

Međunarodna potpora i utjecaj trećih strana

George i Simons (1994) navode međunarodnu potporu i utjecaj trećih strana kao jedan od glavnih preduvjeta uspjeha diplomacije prinude. Završetkom Drugog svjetskog rata započeo je proces integracije zapadnih demokracija s ciljem izgradnje novog svjetskog liberalnog poretka koji je, završetkom hladnog rata, stvorio presedan u suvremenim međunarodnim odnosima. Raspadom Sovjetskog Saveza većina država bivšeg Istočnog bloka pridružila se integracijskim procesima zapadnih demokracija, a SAD kao jedina preostala supersila postao je predvodnik tog poretka, a ne subjekt protiv kojeg bi „balansirale“. Šireći svoj utjecaj u cijelome svijetu i promovirajući kozmopolitski princip kao univerzalnu normu, SAD je postao „kralježnica“ modernog globalnog svjetskog poretka, američka vojna snaga postala je glavni strateški faktor u globalnoj politici, a američka ekonomija, temeljena na dominaciji financijskog sektora, glavni model za ostatak svijeta (Dugin 2014). No zadnjih desetak godina dolazi do značajnih promjena unutar odnosa velikih sila. Na Sigurnosnoj konferenciji u Münchenu 2007. godine predsjednik Rusije Vladimir Putin održao je čuveni govor u kojem je osudio američki unilateralizam i najavio „povratak“ međunarodnih odnosa u „prirodno stanje“. Prvi događaj koji je materijalizirao taj govor bio je rat u Siriji gdje su se SAD i Rusija, posredno, našli na suprotstavljenim stranama. Rusija se protivi američkoj unilateralnoj dominaciji i liberalnoj doktrini širenja demokracije, te zagovara pravo na različitost na globalnoj razini²¹. Prisutnost i jačanje pozicije u pacifičko-azijskoj regiji od strateškog je vanjskopolitičkog značenja za Rusiju – od jačanja partnerstva unutar ASEAN-a, jačanja partnerstva s Kinom u svim aspektima, izgradnje i jačanja dobrih odnosa s Japanom, preko održavanja prijateljskih odnosa sa Sjevernom i Južnom Korejom, te ostvarenja proaktivne uloge u osiguranju stabilnosti na korejskom poluotoku (*Foreign Policy Concept of the Russian Federation*, 2016). Istovremeno je i kineska vanjska politika postala agresivnija, no u usporedbi s ruskom u puno manjem opsegu i, prvenstveno, u regionalnim okvirima²². Mearsheimer (2014) tvrdi da je glavni kineski cilj uspostava hegemonije u Aziji i reduciranje američkog utjecaja u regiji. Također tvrdi da će kineske aspiracije s vremenom rasti i utjecati na razvoj, jačanje i projekciju sile u regije izvan Azije.

²¹ Ruska vanjska politika veže se uz euroazijanizam koji, u širem smislu, nudi alternativu u odnosu na američku unilateralnu globalizaciju i neokolonijalnu vesternizaciju (Dugin 2014).

²² Intenziviranje izgradnje umjetnih otoka u Južnokineskom moru s ciljem širenja teritorijalnih zahtjeva, zabrana uvoza banana s Filipina, zabrana putovanja kineskim državljanima na Filipine, sabotiranje vijetnamskih ribara, svađa s Googleom oko internetskih sloboda, opstrukcije u kopenhaškim pregovorima oko klimatskih promjena, pokušaji vojnog balansiranja protiv SAD-a u istočnoj Aziji, zahtjevi susjednim državama da ne podupiru multilateralne napore SAD-a oko teritorijalnih sporova, itd. (Wright 2017).

Sjeverna Koreja i Kina imaju sklopljen sigurnosni sporazum prema kojem su obvezne na pružanje međusobne pomoći ako jedna bude žrtva agresije od treće strane, neovisno o sjevernokorejskom posjedovanju nuklearnog oružja (Dingli 2017). Nadalje, jedan od glavnih kineskih nacionalnih ciljeva je sprečavanje uspostave proameričkih demokratskih režima u državama s kojima graniči dok joj, u tom kontekstu, Sjeverna Koreja služi kao tampon-zona. Kineski „uloži“ oko pitanja Sjeverne Koreje direktno su povezani s njezinim interesima za stabilnost korejskog poluotoka i njezinom ulogom glavnog dobavljača hrane i goriva. Rusija i Kina u Vijeću sigurnosti UN-a redovito su međusobno podržavale zahtjeve koji podupiru diplomatske napore u rješavanju sjevernokorejskog nuklearnog problema i, istovremeno, izražavale skepticizam prema učinkovitosti nametnutih sankcija.²³ Rusija je poduprla kineski prijedlog kojim je od SAD-a i Južne Koreje tražila da prekinu zajedničke vojne vježbe, koje održavaju dvaput godišnje, u zamjenu za moratorij na sjevernokorejsko nuklearno i balističko testiranje (Snyder 2017).

ZAKLJUČAK

Prva sjevernokorejska nuklearna kriza riješena je potpisivanjem Okvirnog sporazuma koji, iako nije uspio spriječiti razvoj sjevernokorejskog nuklearnog arsenala, taj je proces značajno usporio. Druga nuklearna kriza rezultirala je multilateralnom diplomacijom unutar inicijative pregovora šest strana, no i oni su u konačnici više išli na ruku Sjevernoj Koreji pružajući joj razne ustupke u zamjenu za obećanja koja je redovito kršila. Dolaskom predsjednika Trumpa u Bijelu kuću retorika se dramatično zaoštrila, prijetilo se „vatom i bijesom“, brisanjem Sjeverne Koreje s lica zemlje, te obostranim korištenjem nuklearnog oružja.

Diplomacija prinude, unatoč konceptualnoj jednostavnosti, pokazala se kao iznimno kompleksna za provođenje zbog svoje kontekstualne ovisnosti i vrlo često nedostatnih adekvatnih obavještajnih podataka, zbog čega su procjene, u određenoj mjeri, često spekulativne, te uzročno-posljedičnog odnosa akcija i protuakcija. SAD će prije svega morati nedvosmisleno (re)definirati svoj cilj. Američko djelovanje kosi se sa sjevernokorejskim i kineskim nacionalnim interesima, dok Rusija, iako nema direktnih nacionalnih interesa, zbog ambicije velike sile želi zadržati prisutnost u regiji i igrati proaktivnu ulogu u rješavanju sjevernokorejskog pitanja.

Sjedinjene Američke Države, iako su i dalje najmoćnija svjetska sila, izgubile su prednost temeljem koje im je bilo omogućeno provođenje unilateralne politike širom svijeta, a koju su uživale prvih dvadesetak godina od završetka hladnog rata. Rastuće nadolazeće sile, Kina i Rusija, nedvosmisleno su dale na znanje da se protive američkoj hegemoniji i da će se suprotstavljati njezinom unilateralizmu, njezinoj doktrini nametanja demokracije, jednostranoj prosudbi i osudi „nepodobnih“ režima, te kažnjavanju istih. Takva situacija na međunarodnoj sceni može se

²³ Rusija je u siječnju 2018. odbila nametnuti jednostrane američke sankcije Sjevernoj Koreji uz obrazloženje da će poduprijeti samo one sankcije koje je odobrilo Vijeće sigurnosti UN-a (Gavin 2018).

objasniti realističkom teorijom promjene odnosa snaga (*power transition theory*) koja generira nastojanja rastućih revizionističkih sila za promjenom, jer one ne žele da se zadrži *status quo*. Opadanje američke dominantne pozicije i rast moći Kine i Rusije dovodi do natjecanja koje će, osim na Bliskom istoku, implikacije imati i u rješavanju sjevernokorejskog nuklearnog pitanja.

LITERATURA

- Agreed Framework. 1994. Inventory of International Nonproliferation Organizations and Regimes, Center for Nonproliferation Studies. <http://www.nti.org/media/pdfs/aptagframe.pdf> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Agreement on Reconciliation, Nonaggression and Exchanges And Cooperation Between the South and the North Korea. 1991. U.S. Department of State. <https://2001-2009.state.gov/t/ac/rls/or/2004/31012.htm> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Byman, Daniel; Waxman, Matthew. 2002. *The Dynamics of Coercion: American Foreign Policy and the Limits of Military Might*. Cambridge University Press.
- Carter, Ashton B.; Perry, William J. 1999. *Preventive Defense: A New Security Strategy for America*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press. https://books.google.hr/books?id=IWKa4BLJ8WIC&pg=PA123&lpg=PA123&dq=Standing+at+the+Brink+in+North+Korea:+The+Counterproliferation+Imperative&source=bl&ots=8Tw09ZAbjp&sig=Z9tKqYQAuD_dS09f2n5CktnOL7k&hl=hr&sa=X&ved=0ahUKEwjjoJjxgefYAhUGBiwKHWBiA80Q6AEIJTAA#v=onepage&q=Standing%20at%20the%20Brink%20in%20North%20Korea%3A%20The%20Counterproliferation%20Imperative&f=false.
- Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy. 2018. Arms Control Association. <https://www.armscontrol.org/factsheets/dprkchron> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Cohen, Michael D. 2017. North Korea, Nuclear Weapons, and No Good Options? U: *North Korea and Nuclear Weapons: Entering the New Era of Deterrence*, ur. Sung Chull Kim i Michael D. Cohen. Georgetown University Press. Str. 55–72.
- Dembinski, Matthias. 1995. North Korea, IAEA Special Inspections, and the Future of the Nonproliferation Regime. *The Nonproliferation Review* 2(2): 31–39.
- Dingli, Shen. 2017. What Will China Do if the U.S. Attacks North Korea? *ChinaFile*, 21. rujna. <http://www.chinafile.com/conversation/what-will-china-do-if-us-attacks-north-korea> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Drennan, William M. 2004. Nuclear Weapons and North Korea: Who's Coercing Whom? U: *The United States and Coercive Diplomacy*, ur. Robert J. Art i Patrick M. Cronin. Washington D.C.: U.S. Institute of Peace. Str. 157–223.
- Dugin, Alexander. 2014. *Eurasian Mission: An Introduction to Neo-Eurasianism*. Arktos Media.

- Fact Sheet on DPRK Nuclear Safeguards. IAEA. <https://www.iaea.org/newscenter/focus/dprk/fact-sheet-on-dprk-nuclear-safeguards> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Foreign Policy Concept of the Russian Federation. 2016. The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCk6BZ29/content/id/2542248.
- Gavin, Harvey. 2018. 'We will NOT comply' Russia refuses to impose North Korea sanctions set by United States. Express, 27. siječnja. <https://www.express.co.uk/news/world/910561/north-korea-latest-news-russia-refuses-to-impose-usa-one-sided-sanctions> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- George, Alexander L. 1993. *Forceful Persuasion: Coercive Diplomacy as an Alternative to War*. Washington D.C.: US Institute for Peace.
- George, Alexander L.; Simons, William E., ur. 1994. *The Limits of Coercive Diplomacy*. Westview Press.
- Hauben, Ronda. 2007. North Korea's \$25 Million and Banco Delta Asia. Ohmy News, 21. ožujka. http://english.ohmynews.com/articleview/article_view.asp?at_code=399292&no=351525&rel_no=1 (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Hjelmgaard, Kim. 2017. U.S. moves missile defense to South Korea. *USA Today*, 7 ožujka. <https://www.usatoday.com/story/news/world/2017/03/06/united-states-south-korea-terminal-high-altitude-area-defense/98834952/> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- IAEA and DPRK: Chronology of Key Events. 2017. IAEA. <https://www.iaea.org/newscenter/focus/dprk/chronology-of-key-events> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- International Safeguards in the Design of Nuclear Reactors. 2014. IAEA Nuclear Energy Series, No. NP-T-2.9. http://www-pub.iaea.org/MTCD/Publications/PDF/Pub1669_web.pdf (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Jackson, Van. 2017. Does Nuclearization Impact Threat Credibility? Insights from the Korean Peninsula. U: *North Korea and Nuclear Weapons: Entering the New Era of Deterrence*, ur. Sung Chull Kim i Michael D. Cohen. Georgetown University Press. Str. 89–112.
- Jentleson, Bruce. 2006. Coercive Diplomacy: Scope and Limits in the Contemporary World. Policy Analysis Brief, The Stanley Foundation. <http://stanleyfoundation.org/publications/pab/pab06CoerDip.pdf> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Ji-hye, Jun. 2016. 3 military systems to counter N. Korea: Kill Chain, KAMD, KMPR. *The Korea Times*. http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2016/11/205_217259.html (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Joint Declaration of the Denuclearization of the Korean Peninsula. https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/KR%20KP_920120_JointDeclarationDenuclearizationKoreanPeninsula.pdf (pristupljeno 1. veljače 2018.).

- Joint Declaration of South and North Korea on the Denuclearization of the Korean Peninsula. <http://www.nti.org/learn/treaties-and-regimes/joint-declaration-south-and-north-korea-denuclearization-korean-peninsula/> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Joint Statement of the Democratic People's Republic of Korea and the United States of America. http://nautilus.org/wp-content/uploads/2011/12/CanKor_VTK_1993_06_11_joint_statement_dprk_usa.pdf (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Kim, Jack. 2016. South Korea, U.S. to deploy THAAD missile defense, drawing China rebuke. Reuters, 8. srpnja. <https://www.reuters.com/article/us-southkorea-usa-thaad/south-korea-u-s-to-deploy-thaad-missile-defense-drawing-china-rebuke-idUSKCN0ZO084> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Kim, Sung Chull. 2017. North Korea's Nuclear Doctrine and Revisionist Strategy. U: *North Korea and Nuclear Weapons: Entering the New Era of Deterrence*, ur. Sung Chull Kim i Michael D. Cohen. Georgetown University Press. Str. 31–54.
- Ku, Yangmo. 2017. Spear versus Shield? North Korea's Nuclear Path and Challenges to the NPT System. U: *North Korea and Nuclear Weapons: Entering the New Era of Deterrence*, ur. Sung Chull Kim i Michael D. Cohen. Georgetown University Press. Str. 179–194.
- Lynn-Jones, Sean M. 2010. Preface. U: *Going Nuclear: Nuclear Proliferation and International Security in the 21st Century*, ur. Michael E. Brown et al. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- McFaul, Michael. 2017. Cold War lessons in coercive diplomacy for dealing with North Korea today. Freeman Spogli Institute for International Studies. <https://medium.com/freeman-spogli-institute-for-international-studies/cold-war-lessons-in-coercive-diplomacy-for-dealing-with-north-korea-today-5a729f719ce> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Mearsheimer, John J. 2014. *The Tragedy of Great Power Politics*. W. W. Norton and Company.
- National Security Strategy of the United States of America. 2002. <https://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- National Security Strategy of the United States of America. 2006. <https://www.state.gov/documents/organization/64884.pdf> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Nuclear Posture Review Report. 2001. <https://web.stanford.edu/class/polisci211z/2.6/NPR2001leaked.pdf> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Nuclear Posture Review Report. 2010. <https://www.hsdl.org/?abstract&did=777468> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- OPLAN 5015. GlobalSecurity.org. <https://www.globalsecurity.org/military/ops/oplan-5015.htm> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Parrish, Karen. 2013. U.S., South Korea Announce 'Tailored Deterrence' Strategy. U.S. Department of Defence, 2. listopada. <http://archive.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=120896> (pristupljeno 1. veljače 2018.).

- Peck, Michael. 2017. OPLAN 5015: The Secret Plan for Destroying North Korea (and Start World War III?). *The National Interest*, 11. ožujka. <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/oplan-5015-the-secret-plan-destroying-north-korea-start-19747> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Perišić, Petra. 2014. Preventivna samoobrana i međunarodno pravo. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 51(2): 50–525.
- Pine, Art. 1994. Patriot Missiles Arrive in S. Korea: Defense: First shipment is unloaded as U.S. steps up pressure on North Korea to allow inspection of its nuclear sites. *LA Times*, 19. travnja. http://articles.latimes.com/1994-04-19/news/mn-47741_1_north-korea (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Quadrennial Defense Review Report. 2006. <http://archive.defense.gov/pubs/pdfs/QDR20060203.pdf> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Raska, Michael. 2016. Tailored Deterrence: Influencing North Korean Decision-Making. *The Diplomat*, 26. travnja. <https://thediplomat.com/2016/04/tailored-deterrence-influencing-north-korean-decision-making/> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Roehrig, Terence. 2017. Stability or Instability? The U.S. Response to North Korean Nuclear Weapons. U: *North Korea and Nuclear Weapons: Entering the New Era of Deterrence*, ur. Sung Chull Kim i Michael D. Cohen. Georgetown University Press. Str. 129–155.
- Sanger, David E. 2002. North Korea Says It Has a Program on Nuclear Arms. *The New York Times*, 17. listopada. <http://www.nytimes.com/2002/10/17/world/north-korea-says-it-has-a-program-on-nuclear-arms.html> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Snyder, Scott A. 2017. Russia and the North Korean Nuclear Challenge. Council on Foreign Relations, 14. rujna. <https://www.cfr.org/blog/russia-and-north-korean-nuclear-challenge> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Treaty on the Non-proliferation of Nuclear Weapons. https://unoda-web.s3-accelerate.amazonaws.com/wp-content/uploads/assets/WMD/Nuclear/pdf/NPTEnglish_Text.pdf (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- United Nation Security Council Resolutions. <http://unscr.com/en/resolutions> (pristupljeno 1. veljače 2018.).
- Volpe, Tristan. 2017. The Unraveling of North Korea's Proliferation Blackmail Strategy. U: *North Korea and Nuclear Weapons: Entering the New Era of Deterrence*, ur. Sung Chull Kim i Michael D. Cohen. Georgetown University Press. Str. 73–87.
- Wright, Thomas J. 2017. *All Measures Short of War: The Contest for the 21st Century & the Future of American Power*. Yale University Press.
- Yardley, Jim. 2007. North Korea to Close Reactor in Exchange for Aid. *The New York Times*, 13. veljače. <http://www.nytimes.com/2007/02/13/world/asia/13cnd-korea.html> (pristupljeno 1. veljače 2018.).

NORTH KOREAN NUCLEAR CHALLENGE – PERSPECTIVES OF US COERCIVE DIPLOMACY

Marijana Giba

SUMMARY

Recent events on the Korean peninsula made the world quite optimistic about possibility of it's denuclearization. Bearing in mind previous experience with "rogue" North Korea, one have to ask is denuclearization something realistic to expect? The North Korean nuclear program represents a long-standing and on-going challenge which international community is actively facing more than 25 years. It is also a major challenge for US administration because it's one of the rare contemporary threats that pervades fundamental US national interests. At the same time, based on the changes that have taken place in the international arena, American unilateral action faces significant constrain. This paper gives a retrospective view of two North Korean nuclear crises as well as an analysis of current US strategy of coercive diplomacy. The main variables to be considered are 1) clarity of objective and limitation of demand, and 2) international support and influence of third parties. The first variable represents an obstacle in the sense of colliding fundamental national interests of the main protagonists, while the other is an additional aggravating circumstance due to the reemerge of The Great Power Geopolitics. Revisionist rising powers, Russia and China, are balancing against the United States and seeking changes in the status quo. The US strategies will have to take into consideration Chinese and Russian aspirations if they want to evade them from becoming spoilers in resolving the nuclear issue of North Korea.

Keywords: coercive diplomacy, deterrence, compellence, North Korea, nuclear weapons, denuclearization.

